

УДК 37.034

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.51927

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗМІСТУ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ© **З. М. Ваколя, В. В. Росул**

У статті аналізується феномен морального виховання крізь призму теоретико-методологічних засад. Доводиться, що моральне виховання є стрижневим напрямом виховання, що формує соціальну компетентність і є вагомим важелем соціалізації особистості й залежить від суспільних та особистісних факторів. Зроблено спробу здійснити системний підхід до аналізу теоретичних та методологічних засад морального виховання

Ключові слова: моральне виховання, теоретико-методологічні засади виховання, соціалізація, виховання, компетентність, особистість

The phenomenon of moral education in the light of theoretical and methodological principles of its content is analyzed in the article. It is proved that the moral education is the core area of education that forming the social competence, and the most important factor of personality's socialization and depends on both social and personal factors, subject-subject factors. The author attempts to implement a systematic approach to the analysis of theoretical and methodological principles of moral education

Keywords: moral education, theoretical and methodological principles of education, socialization, education, competence, personality

1. Вступ

Моральне виховання – стрижневий напрям соціалізації, адже, по суті, воно формує ключові життєві компетентності й тісно пов'язується з суспільним розвитком. Однак нові умови існування людства в III тисячолітті висувають нові вимоги до особистості як члена суспільства, а звідси – й до морального виховання, особливо, якщо мова йде про молоде покоління.

2. Огляд наукових досліджень

Морального виховання так чи інакше стосуються праці відомих нам філософів як античних часів (Платон, Арістотель, Спіноза), так і пізнішого періоду, завершуючи сьогоденням (І. Кант, Г. Гегель, Г. С. Сковорода, А. Шопенгауер, Х. Ортега-і-Гассет, М. О. Бердяєв, С. К'єркегор, К. Ясперс). Щодо цього напрямку формування особистості знаходимо думки у зарубіжних та вітчизняних педагогів і психологів як минулого (Я. Г. Якубсон, А. Дистирвег, Я. А. Коменський, І. Г. Песталоцці, О. В. Духнович, К. Д. Ушинський, С. Ф. Русова, Я. Щепанський, Я. Корчак, В. О. Сухомлинський [1], А. С. Макаренко, С. Т. Шацький, В. Янів), так і сьогодення (І. Д. Бех [2, 3], Н. М. Бібік та О. І. Пометун [4], Н. М. Вознюк [5], С. К. Карпенчук, О. В. Сухомлинська, М. Г. Стельмахович, М. Д. Ярмаченко) [6].

Однак теоретико-критичний аналіз джерел, предметом дослідження у яких виступає моральне виховання, виявляє і те, що на цей час у вітчизняній науці відсутня належна класифікація підходів до змісту морального виховання, наявні розбіжності у трактуванні його складових та завдань, а також потребує сучасного осмислення його методичне підґрунтя.

3. Мета і завдання статті

Перед нами стоїть завдання розглянути теоретико-методологічні аспекти здійснення морального виховання в умовах сучасного життя спробувати і здійснити системний підхід до аналізу теоретичних

та методологічних засад морального виховання з урахуванням вимог нашого часу.

4. Різноманітність підходів до визначення змісту морального виховання

Аналіз джерел вітчизняної педагогіки засвідчує незначні розбіжності в тлумаченні змісту морального виховання. Так, Т. І. Поніманська визначає цей напрям виховання як «цілеспрямовану взаємодію дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки» [7], а Н. П. Волкова – як «виховну діяльність школи, сім'ї з формування в учнів моральної свідомості, розвитку морального почуття, навичок, умінь, відповідної поведінки» [8]. Як бачимо, друге визначення окреслює ширший зміст, хоча і перше, і друге виражають підкреслену залежність виховного процесу від вікових особливостей вихованця і, на нашу думку, не враховують належним чином взаємозв'язку з запитами соціуму. Визначення С. У. Гончаренка видається більш універсальним: «Моральне виховання – один з найважливіших видів виховання, що полягає в цілеспрямованому формуванні моральної свідомості, розвитку морального почуття й формування звичок і навичок моральної поведінки людини відповідно до певної ідеології» [9].

Дослідники однак у тому, що «моральне виховання починається в родині, продовжується у дошкільних закладах, загальноосвітніх школах, пізніше – у вузах» і по суті триває так довго, як довго здійснюється процес соціалізації в онтогенезі.

Моральне виховання передбачає моральний розвиток особистості, який виступає як «іманентний діалектичний процес зародження, визрівання і розв'язання специфічних внутрішніх і зовнішніх протиріч, що детермінують якісні зміни в моральній свідомості та поведінці», при цьому «об'єктивні причини (соціальне макро- і мікросередовище) визначають

моральну життєдіяльність індивідів, переломлюючись через суб'єктивні детермінанти й умови їх перебігу». Індивід може морально формувати й розвивати себе подвійно: через практичну діяльність, спрямовану на вдосконалення соціального середовища, а також шляхом самовиховання. Обидва ці процеси виступають в єдності і взаємозумовленості.

Моральне виховання здійснюється на національному ґрунті шляхом засвоєння національних норм і традицій, багатой духовної культури народу, тих моральних норм і якостей, які є регуляторами взаємовідносин у суспільстві. Такими нормами є насамперед гуманізм і демократизм, що виявляються в ідеалі вільної людини, здатної до чесної співпраці, з високорозвиненим почуттям власної гідності і такої ж поваги до іншого; любов до батьків, Батьківщини, рідної мови, правдивість і справедливість, працьовитість і скромність, готовність захищати слабших, турбуватися про дітей; шляхетне ставлення до жінки і матері, вміння скрізь діяти благородно і виявляти інші чесноти. Все вище перераховане стосується етики як філософської науки, отже, поняття морального виховання виступають водночас етичними категоріями.

Західна цивілізація ще в античну епоху виробила дві моделі навчання та виховання – спартанську та афінську, перша з яких формувала особистість у пріоритеті військово-фізичних вправлянь, а друга – в системі всебічного гармонійного розвитку. Пафос практики виховання і навчання у Давній Греції пролизував дух змагальності – в танцях, гімнастиці, ораторському мистецтві, музиці. Ідеал краси, гармонійного розвитку та поєднання тілесного з духовним, самовдосконалення, так само як ідеал патріотизму, чесності, служіння обов'язку, демократизму та людяності став базовою педагогічною традицією західної цивілізації на тисячолітньому шляху її розвитку. Саме цю традицію чітко відслідковуємо в освіті, особливо гімназійній, на Закарпатті в минулому. У поєднанні з ідеалами християнської етики, гуманізму, антропоцентризму, ідеєю природовідповідності, вона впізнавана в педагогічних творах О. Духновича, А. Волошина, О. Маркуша; у практичній діяльності Марійки Підгірянки, Корнила Заклинського, Володимира Бірчака, Івана Панькевича, Василя Пачовського, Августина Штефана; її культивували засоби масової інформації, зокрема педагогічна газета «Учитель», журнали «Наш рідний край», «Віночок для підкарпатських діточок», «Бджілка» [10–11]. Класична європейська традиція у моральному вихованні утверджувала в людині індивідуальність і творчість, які поєднуються з гармонізацією стосунків із соціумом.

Тісний зв'язок суб'єкта морального виховання з соціумом зумовлює його залежність від суспільної формації і панівної ідеології, яка безпосередньо визначає пріоритетні суспільні цінності.

У вітчизняній педагогіці прийнято ділити систему моральних цінностей на абсолютно вічні (добро, правда, любов, чесність, гідність, краса, мудрість, справедливість), національні (патріотизм, національна гідність, історична пам'ять тощо), громадянські (права і свободи людини, обов'язки, повага до закону тощо), сімейні (подружжя вірність, піклування про

дітей, пошана старших, пам'ять про предків) та цінності особистого життя (витримка, стриманість, ввічливість, організованість і діловитість, здатність до самооцінки, самокритичність, вимогливість до себе, готовність та вміння навчатися, комунікативність тощо) [12].

Вітчизняна наука адресує моральному вихованню, крім завдання оволодіння загальнолюдськими і національними цінностями, також і розвиток почуттів, формування переконань, умінь та навичок моральної поведінки [13], причому зазначені компоненти діють не лінійно, а перебувають у діалектичному взаємозв'язку, адже практична діяльність особистості є, з одного боку, спонукальним чинником до вияву зусиль на оволодіння нормами поведінки, уміннями і навичками, а з іншого – через практичну діяльність можна перевірити рівень володіння уміннями поводитись у конкретній ситуації. Однак методичний інструментарій виконання перерахованих вище завдань морального виховання прямо залежний від суспільного розвитку, суспільного спрямування та суспільних запитів.

У цьому ракурсі важливу роль відіграють моделі і стилі виховання, а також панівний виховний ідеал. У процесі теоретичного обґрунтування виховання виділяють три основні парадигми, що стосуються соціальних і біологічних детермінант формування особистості.

Парадигма соціального виховання (П. Бурдье, Ж. Капель та ін.) визнає пріоритет соціуму в процесі впливу на людину з виховною метою. Біопсихологічна парадигма (Р. Галь, А. Медічі, К. Роджерс та ін.) підкреслює значення вроджених якостей індивіда у самоорганізації навчання та виховання. Парадигма гармонійного поєднання біологічного і соціального факторів у виховному процесі (А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський та ін.), або парадигма гармонізуючої еволюції, властива перш за все вітчизняному вихованню.

На Закарпатті в дорадянські часи умовно мала місце третя, традиційна для вітчизняної педагогіки, парадигма, адже О. Духнович однаково визнавав і пріоритет соціуму («Да научит /учитель/ дітей пісні руської...»), і біологічні дані дитини («Який отець, такий і син») так, як це трактує народна педагогіка.

Важливими для морального виховання є праці Г. Ващенко, який вивів і охарактеризував основні види виховного ідеалу в європейській педагогіці в цивілізаційний період. Панівним виховним ідеалом у Європі, за Г. Ващенко, довгий час були національний (етнічний) (що ґрунтується на нормах і цінностях народної моралі) та релігійний християнський. Г. Ващенко сформував надзвичайно цінні положення, серед яких виділяється думка про те, що національний ідеал у педагогіці – це основа педагогічного процесу, спрямованого на формування національно свідомої особистості. «Традиційний ідеал людини – це вишивана сорочка, яку можна скинути і все ж таки залишитись українцем. Ідеал людини – це те найкраще, що створив народ у розумінні властивостей людської особистості та її призначення» [14].

Виховний ідеал формується засобами сімейного, шкільного, позашкільного, конфесійного виховання, а також виховання за місцем проживання, це так звані інституційні різновиди морального виховання. Засобами морального виховання виступають надбання матеріальної та духовної культури (література, ЗМІ, театр, різні види мистецтва), форми і види виховної роботи, які використовують під час використання певного методу.

Важливого значення для формування моральності набуває усвідомлене використання у спілкуванні з дитиною одного зі стилів спілкування. Так, авторитарний стиль характеризує таку поведінку педагога, яка засвідчує його зверхність та імперативність у спілкуванні з дитиною, нехтування її думкою, апелює до зубріння, пригнічує емоційні сфери, вимагає визнавати пріоритет авторитету та дисципліни. Такий стиль панував здебільшого в минулому як у сім'ї, так і в школі та суспільстві і розвивав дитину на основі панівних догм. На відміну від авторитарного, демократичний стиль педагогічного спілкування базується на колегіальності, на партнерських стосунках, визнає право дитини на власну думку, сприяє плюралізму суджень, індивідуальний підхід тощо, він формує дитину на основі свободи і вільного вибору. Ліберальний, або ж потуральний, стиль сповідує невтручання педагога в розвиток дитини, споглядальність, що межує з байдужістю, він орієнтований на екзистенційні висновки про те, що людина безсила змінити що-небудь.

Методами морального виховання виступає слово (бесіда, діалог, лекція, диспут, дискусія), переконання, навіювання (команда, наказ, настанова), приклад, педагогічна вимога (пряма вимога, прохання, вимога-довіра, вимога-схвалення, порада, натяк, вимога-недовіра, осуд, вимога-погроза), громадська думка, вправління, привчання, прогнозування (передбачення ситуацій), створення виховуючих ситуацій, гра, змагання, заохочення й покарання.

Разом з тим, процес морального формування особистості відбувається нерівномірно, у кожний період дитина виходить на новий рівень морального розвитку, від уявлення про моральні норми, через моральні почуття і мотиви поведінки, до звички моральної поведінки й основ соціальної компетентності. Сформована моральність – це набір компетентностей як складових соціальної, ключової, компетентності, що дозволяють адекватно відчувати своє місце у системі стосунків, адекватно поводитись у різних ситуаціях. У ранньому віці починає формуватися «базисна довіра до світу» (Е. Еріксон) – уявлення дитини про надійність дорослих, емоційна близькість із ними. За правильного виховання вона переростає у відкритість до соціальних впливів, готовність приймати інших людей, інтерес до спілкування. Успішність цього процесу залежить від єдності моральної свідомості і поведінки, визначальною при цьому є роль дорослого як «соціального провідника», зразка для наслідування, організатора соціального досвіду.

Для формування моральності необхідно забезпечити певні умови. Так, особливою є роль педагога, який виступає прикладом для своїх учнів. Він має

виходити з принципів поваги до особистості дитини, поєднаної з розумною вимогливістю до неї, а також гуманності та демократизму, опори на позитивне в людині, урахування вікових та індивідуальних особливостей вихованців, систематичності і послідовності виховання, єдності педагогічних вимог школи, сім'ї та громадськості, народності, культуро- та природовідповідності й демократизації, гуманізації, етнізації. Ще однією важливою умовою є єдність у цілеспрямованих діях сім'ї, суспільства, школи.

Якщо зважати на те, що в основі морального вчинку лежить здатність до цілеспрямованих дій, то надзвичайно важливою є мотивація. Вищий рівень мотивації – бажання самовдосконалюватись – запускає в дію процес самовиховання, який починається із самоусвідомлення себе як особистості, почуття власної гідності.

Актуальним є і феномені одухотворення. Однак, будучи обмеженими своїм навчальним предметом, педагоги не мають змоги формувати моральність цілісно. Феномен одухотворення передбачає саме цілісний підхід до формування моральності, виявляє різні індивідуальні рівні засвоєння моральних норм та цінностей. Практичне використання цього феномену (без його теоретичного означення) виявляємо в педагогічній творчості К. Ушинського, С. Русової, Г. Ващенко, В. Сухомлинського. Окреслений у «Народній педагогії...» О. Духновича, він яскраво засвідчений у поетичній педагогіці Марійки Підгірянки, в працях А. Волошина, В. Бірчака, І. Панькевича, А. Штефана, О. Алиськевича [15].

Можемо переконливо говорити, що процес навчання та виховання в освіті Закарпаття 20–30 рр. ХХ ст. відбувався під знаком одухотворення: кращі вчителі краю вкладали в освіту підростаючого покоління вищий духовний смисл, що брав початок з ідеї національної самоідентифікації. Спілкування з дітьми на засадах демократизму та гуманізму в світлі ідеї служіння рідному народові вимагало від учителя максимальної самовіддачі, наповнювало його спілкування з учнем високим духом.

Передумовою вивчення феномену одухотворення в наш час є те, що в теоретичній та практичній обіг вводяться категорії «вищі цінності», «духовна особистість», «духовний світ особистості». Підґрунтя феномену одухотворення – вітчизняна філософія кордоцентризму Г. Сковороди та П. Юркевича, яка передбачає пізнання через «серце» – власні емоції, переживання та відчуття.

В «Українському педагогічному словнику» духовність визначається як індивідуальне вираження у системі мотивів двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити, діяти для інших. Н. М. Лавриченко звертає увагу на те, що такий узагальнений підхід не дозволяє чітко виокремити духовність з-поміж близького поняття соціальності, яка силою об'єктивності соціальних умов створює певні обмеження для творчого опанування реальності собою. Ключовим у духовності як «особливий здатності саморефлексуючого суб'єкта, що пізнає світ», на її думку, є «панування і свобода людського духу як мірила довіри чи недовіри до сукупного людського досвіду». «Особли-

стісно-відцентрований, самостійний, критично-осмилений, особистісно-знаковий, свідомо-чуттєвий характер переживання і ставлення особи до світу, інших і до самої себе зумовлює формування духовності як виключно інтимної людської якості» [16]. Найбільш концентрованим утіленням верховенства і свободи людського духу є вільний, відповідальний і свідомий вибір моральних принципів та імперативів, якими керується особистість у соціальній і духовній практиці. Такі знання дають можливість по-новому, глибше усвідомити поняття моральності.

Духовний світ особистості – поняття, що останнім часом вводиться в обіг. У філософському плані, духовний світ особистості – особлива індивідуальна неповторна форма прояву, існування, функціонування духовного життя суспільства» [17]. Духовний світ особистості включає в себе знання, віру та переконання, оцінки, цінності і ціннісні форми свідомості, цілі, ідеали, норми, орієнтири та інші регулятивні компоненти діяльності. Як бачимо, моральне виховання виступає ключовим інструментом формування духовного світу особистості.

5. Результати досліджень

Отже, моральне виховання як стрижневий напрям виховання, що формує соціальну компетентність, є найбільш вагомим важелем соціалізації особистості, залежить як від суспільних факторів, так і від факторів особистісних, суб'єкт-суб'єктних (здатності до самоусвідомлення та самовиховання). Його теоретико-методологічну основу становлять особистісно-орієнтований, суб'єктно-діяльнісний та компетентнісний наукові підходи, засади гуманізму. Для результату важливий цілеспрямований вплив усіх структурних підсистем та інституцій, що здійснюється через систему засобів та методів, гармонійне поєднання раціонального і емоційного впливів на особистість.

Найвищим проявом моральності в життєдіяльності особистості виступає одухотворення як вияв духовного світу особистості, а в глобальному ракурсі – передумова суспільного прогресу. Тому саме духовна практика, що базується на моральних принципах, виступає скелетом морального виховання.

6. Висновки

Таким чином, проаналізовані теоретико-методологічні аспекти здійснення морального виховання в умовах сучасного життя дають можливість у повній мірі підійти до практичної реалізації освітньо-виховних завдань суспільної дійсності й сприяти кращому вишколу сучасної молоді. Базисом морального виховання виступають національні норми та духовна культура, що відчули вплив класичної європейської школи. Методичний інструментарій представлений, перш за все, взаємодією індивіда та суспільних процесів (розвитку, спрямування та запитів), та окремими парадигмами розвитку особистості, певними засобами, методами та інституціями виховання. Отже, безперервність і системність аналізу теоретичних та методологічних засад морального виховання повинна лежати в основі освітньої політики держави та суспільно-соціальних інститутів.

Література

1. Сухомлинський, В. О. Сто порад учителів. Т. 2 [Текст] / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад.шк., 1976. – С. 601–602.
2. Бех, І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності [Текст]: навч. пос. / І. Д. Бех. – К.: Академвидав, 2009. – 248 с.
3. Бех, І. Д. Феномен одухотворення навчального змісту як виховний засіб [Текст] / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 2. – С. 47–51.
4. Бібік, Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [Текст] / Н. М. Бібік, О. І. Пометун та ін. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
5. Вознюк, Н. М. Етико-педагогічні основи формування особистості [Текст]: навч. пос. / Н. М. Вознюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 196 с.
6. Бродовская, Н. В. Педагогика [Текст]: учеб. пос. / Н. В. Бродовская, А. А. Реан. – СПб.: Питер, 2008. – 304 с.
7. Поніманська, Т. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів [Текст] / Т. Поніманська. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 456 с.
8. Волкова, Н. П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів [Текст] / Н. П. Волкова. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 576 с.
9. Гончаренко, С. У. Український педагогічний словник [Текст] / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
10. Химинець, В. В. Історія Ужгородської гімназії (1613–2013) [Текст]: монографія / В. В. Химинець, М. М. Басараб. – Ужгород: Карпати; Інф-вид. центр ЗППО, 2013. – 272 с.
11. Химинець, В. В. Освіта Закарпаття [Текст]: монографія / В. В. Химинець, П. П. Стрічик, Б. М. Качур, М. І. Талапканич. – Ужгород: Карпати, 2009. – 464 с.
12. Фіцула, М. М. Педагогіка вищої школи [Текст] / М. М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 352 с.
13. Кузьмінський, А. І. Педагогіка [Текст]: підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К.: Знання-Прес, 2004. – 446 с.
14. Ващенко, Г. Виховний ідеал [Текст] / Г. Ващенко. – Полтава: Полтавський вісник, 1994. – 194 с.
15. Ходанич, П. М. Педагогічна та освітньо-культурна діяльність українських письменників-емігрантів на Закарпатті в міжвоєнний період (1919–1939) [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / П. М. Ходанич. – Загальна педагогіка та історія педагогіки. – Ужгород, 2000. – 202 с.
16. Лавриченко, Н. М. Категорії «соціальність», «духовність» і «моральність» в сучасній педагогічній науці [Текст] / Н. М. Лавриченко // Шлях освіти. – 2003. – № 1. – С. 7–11.
17. Духовний світ особи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/19240701/filosofiya/duhovniy_svit_osobi_yogo_struktura
18. Особистість моральна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1291082753333/etika_ta_estetika/sutnist_ponyattya_osobistist_moralna

References

1. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). Sto porad uchyteliv. Kyiv: Rad. shk., 601–602.
2. Bekh, I. D. (2009). Psykholohichni dzherela vykhovnoi maisternosti. Kyiv: Akademvydav, 248.
3. Bekh, I. D. (2014). Fenomen odukhotvorennia navchalnoho zmistu yak vykhovnyi zasib. Pedahohika i psykholohiia, 2, 47–51.
4. Bibik, N. M., Pometun, O. I. et. al (2004). Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovy dosvid ta ukrainski perspektyvy. Kyiv: «K.I.S.», 112.

5. Vozniuk, N. M. (2005). *Etyko-pedahohichni osnovy formuvannia osobystosti*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 196.
6. Brodovskaia, N. V., Rean, A. A. (2008). *Pedahohyka*. Sankt-Peterburg: Pyter, 304.
7. Ponimanska, T. (2004). *Doshkilna pedahohika: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv*. Kyiv: Vydavnychiy tsentr «Akademiiia», 456.
8. Volkova, N. P. (2002). *Pedahohika: posibnyk dlia studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv*. Kyiv: Vydavnychiy tsentr «Akademiiia», 576.
9. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk*. Kyiv: Lybid, 376.
10. Khymynets, V. V., Basarab, M. M. (2013). *Istoriia Uzhhorodskoi himnazii (1613–2013)*. Uzhhorod: Karpaty; Infvyd. tsentr ZIPPO, 272.
11. Khymynets, V. V., Strichyk, P. P., Kachur, B. M., Talapkanych, M. I. (2009). *Osvita Zakarpattia*. Uzhhorod: Karpaty, 464.
12. Fitsula, M. M. (2006). *Pedahohika vyshchoi shkoly*. Kyiv: Akademvydav, 352.
13. Kuzminskyi, A. I., Omelianenko, V. L. (2004). *Pedahohika*. Kyiv: Znannia-Pres, 446.
14. Vashchenko, H. (1994). *Vykhovnyi ideal*. Poltava: Poltavskyi visnyk, 194.
15. Khodanych, P. M. (2000). *Pedahohichna ta osvitho-kulturna diialnist ukrainskykh pysmennykiv-emihrantiv na Zakarpatti v mizhvoiennyi period (1919–1939)*. Zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky. Uzhhorod, 202.
16. Lavrychenko, N. M. (2003). *Katehorii «sotsialnist», «dukhovnist» i «moralnist» v suchasni pedahohichni nauki*. Shliakh osvity, 1, 7–11.
17. *Dukhovnyi svit osoby*. Available at: http://pidruchniki.com/19240701/filosofiya/duhovnyi_svit_osobi_yogo_struktura
18. *Osobystist moralna*. Available at: http://pidruchniki.com/129108275333/etika_ta_estetika/sutnist_ponyattya_osobystist_moralna

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук Козубовська І. В.
Дата надходження рукопису 24.09.2015*

Ваколя Зоряна Михайлівна, здобувач, провідний спеціаліст, асистент, кафедра педагогіки та психології, Ужгородський національний університет, пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000
E-mail: borotkanich_zorya@mail.ru

Росул Василь Васильович, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології, кафедра педагогіки та психології, Ужгородський національний університет, пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000

УДК 37.015.31

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.51921

СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНИЙ ТА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНИЙ КОНТЕКСТ КОНЦЕПЦІЇ ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДЖ. Р. Р. ТОЛКІНА

©Ю. О. Лабунець

Досліджено суспільно-історичний аспект та культурно-освітній контекст концепції виховання моральної особистості Дж. Р. Р. Толкіна, крізь призму концепції обґрунтовано виховний ідеал, його залежність від суспільно-історичних та культурно-освітніх умов, складову загальнолюдських мультикультурних цінностей та універсальну складову. Моральність як виховний ідеал ґрунтується на моральних ідеях, їх педагогізації, традиціях, що сприяє вихованню високоморальної особистості

Ключові слова: концепція Дж. Р. Р. Толкіна, моральне виховання, виховний ідеал, мораль

The author investigated the socio-historical aspect, cultural and educational context of J. R. R. Tolkien's moral personality's upbringing concept, through the prism of educational concept is justified an educational ideal, its dependence on socio-historical, cultural and educational conditions, component of universal and multicultural values and a universal component. Morality as an educational ideal is based on moral ideas and their pedagogical tradition that fosters moral personality's upbringing

Keywords: J. R. R. Tolkien's concept, moral upbringing, educational ideal, morality

1. Вступ

Сьогодні світова педагогічна наука і практика, не дивлячись на значну кількість закумульованих технологічних надбань в освітній галузі, визначають потребу в орієнтації на детальне дослідження досвіду успішної діяльності визначних особистостей (як вітчизняних, так і зарубіжних), які працювали в галузі освіти як управлінці, викладачі, вчителі, освітяни,

організатори освіти тощо. Ціллю такого дослідження, що набуває особливого значення в контексті інтернаціоналізації вищої освіти (процес інтеграції міжнародних, міжкультурних і глобалізаційних вимірів різних галузей суспільства, що акумулюється на освітньому і нерозривно пов'язана із функціями ВНЗ такими як побудова навчання на дослідницькій основі, іншомовна освіта, співробітництво між університе-